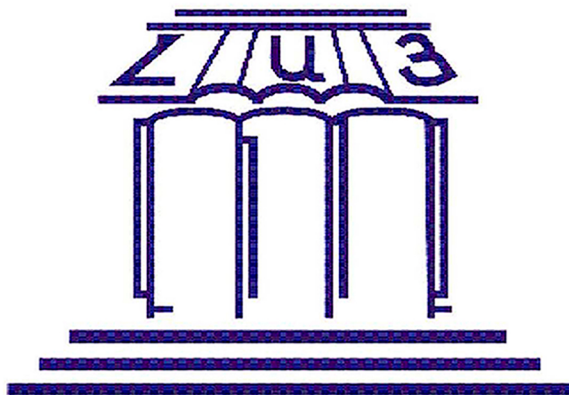

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՋԻՈՂՄԱՆՆԻ ԲՈԿՍԶԻՌ

ՄԱՍՈՒՆՔՆԵՐԸ

85

R-89

ՊԵՏՂՐԱՏ

ՀԼԿՅԵՄ ԿԿ ԿԻՑ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ

1937

31 MAY 2006

19 NOV 2018

ԿԼԱՍԻԿԱԿԱՆ ԳԳՐԱԳԱՐԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

ՋՈՎԱՆՆԻ ԲՈԿԱԶԻՈ

85
Բ-82
ԱԳ.

ՄԱՍՈՒՆՔՆԵՐԸ

Ֆրանս. քաղաքացի
ՎԱԶԵ ՄԻՔԱՅԵԼԹԱՆ

ՊԵՏԶՐԱՏ

ՀԱՅԵՍՏ ԿԿԿԻՑ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՖԵՐԵՎԱՆ

1937

10 6 MAR 2013

Խմբագիր՝ Վ. Թեղեբաշյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ա. Քասաբաբյան
Սրբագրիչ՝ Ս. Շահբաղյան

7922

1564

38

ԶՈՎԱՆՆԻ ԲՈԿԱԶԻՈ

(1313-1375)

Խառնակալի գրող Բոկաչիոյի կյանքը և գրական գործունեությունը վերաբերվում է այն ժամանակաշրջանին, վերը Արեմտյան Յեզրոպայի գրականության պատմության մեջ հայտնի չի վերածնությունից առաջ: Բոկաչիոն, Շեքսպիրի և Սերվանտեսի հետ միասին հանդիսանում է վոչ միայն այդ եզրագծի, այլ և առհասարակ համաշխարհային գրականության խոշորագույն կլասիկներից մեկը:

Բոկաչիոն ծնվել է Ֆլորենցիայի հայտնի վաճառականի ընտանիքում: Հայրը ամեն կերպ աշխատում էր վերդուն պատրաստել վաճառականության համար, բայց յերբ համոզվեց վոր վորդին, գեղարվեստական գրականությամբ տարվելու պատճառով, վաճառական դառնալու վոչ մի հետաքրքրություն հանդես չի բերում, վորոշեց ուսման բնույթը փոխել: Այդ նպատակով 1324 թվ. Բոկաչիոյին տանում է Նեապոլ և ստիպում է նրան զբաղվել իրավաբանությամբ: Բոկաչիոն, վորը շատ վաղ հասակից անսահման հետաքրքրություն էր հանդես բերում գեպի պոեզիան և հաշվադահական մատյանները, հաշիվները գրանցելու փոխարեն, լցնում էր իր բանաստեղծություններով, այս անգամ նույնպես չի արդարացնում հոր հույսերը: Մոտ 16 տարի մնալով Նեապոլում, իրավաբանական գիտությունները ուսումնասիրելու փոխարեն, նա ուսումնասիրում է մի շարք լեզուներ (հունարեն, լատիներեն, ֆրանսերեն և այլն) և հիմնավորապես ծանոթանում է անտիկ աշխարհի կուլտուրայի, արվեստի և գրականության հետ: Նա մեծ հետաքրքրություն է հանդես բերում հատկապես դեպի ժողովրդական բանահյուսությունը (ֆոլկլոր), ուսումնասիրում և գրի չի առնում բազմաթիվ ազգերի ժողովրդական լեզուներ, պատմվածքներ, ասացվածքներ, և ապա լայն չափով ոգտագործում կամ վերամշակում է այդ բոլորն իր ստեղծագործությունները գրելիս: Այս հիմքի վրա չի առաջանում նրա աշխարհուշակ «Եկեմեռոն»-ը:

1341 թվ. Բոկաչիոն հոր պահանջով վերադառնում է Ֆլորենցիա։ Բոկաչիոյի մայրն այդ ժամանակ մահացել էր, իսկ հայրը, Ֆինանսական կրիդիտի հետևանքով՝ սնանկացել։ Բոկաչիոն պետք է ոգներ հորը։ Նա ընտանեկան մանր գործերով զբաղվելուց բացի ակտիվ կերպով մասնակցում է Ֆլորենցիայի հասարակական—քաղաքական կյանքին։ Նա չի մոռանում նաև իր սիրած առարկան—գրականությունը։ Թարգմանել է տալիս Հոմերոսին (լատիներեն), ուսումնասիրում է Դանտեյի կյանքը և գրական գործունեությունը, հրապարակական դասախոսություններ է կարդում Դանտեյի մասին։ Գրում է Դանտեյի կենսագրությունը։ Բոկաչիոն Դանտեյի առաջին կենսագիրը և մեկնաբանողն է։ 1345 թվ. նա նորից գնում է Նեապոլ, բայց այս անգամ չերկար չի մնում, վերադառնալով 1349 թվ. մահանում է հայրը և նա ստիպված է լինում վերադառնալ Ֆլորենցիա։ Բոկաչիոն կյանքի վերջին տարիները անց է կացնում ծայրահեղ կարիքի և թշվառության մեջ։ Մահանում է ծանր և յերկարատև հիվանդությունից հետո և թաղվում է Ջերտարդոյում։

Իտալական վերածնության եպոխայի գրականությունը բացի Բոկաչիոյից, ավել է նաև յերկու խոշոր գրողներ՝ Դանտե և Պետրարկա։ Դանտեն հանդես է յեկել Բոկաչիոյից առաջ, իսկ Պետրարկան յեղել է նրա ժամանակակից գրող։ Նա այս գրողներից շատ բան սովորեց, բայց նա նրանցից տարբերվում է նրանով, վեր Բոկաչիոյի մոտ իտալական վերածնության եպոխան ստացավ ավելի ցայտուն և ավելի ամբողջական արտահայտություն։ Դանտեն, ինչպես գրել է Նեգելսը նրա մասին, հանգիստանում էր ֆեոդալական միջնադարի վերջին և նոր ժամանակվա առաջին պոետը։ Նրա «Աստվածային կոսմոսգոյությունը» հանդիսանում էր միջին դարերի գրական-կուլտուրական արժեքների գրանդիոզ ամփոփումը մի կողմից, և նոր ժամանակվա, կապիտալիստական եպոխայի ազատարարությունը՝ մյուս կողմից։ Յեթե Դանտեն գեղեցիկ շատ թելերով կապված էր ֆեոդալական միջնադարի հետ, ապա Պետրարկան այս տեսակետից մի քայլ առաջ էր Դանտեյի համեմատությամբ։ Սակայն Պետրարկան նույնպես իր բոլոր կապերը չկտրեց ֆեոդալական միջնադարից։

Բոկաչիոն առաջին գրողն էր, վոր ուժեղ քննադատության յանձարկեց այն ամենը, ինչ վոր կապված էր ֆեոդալական աշխարհի և նրա կուլտուրայի հետ։ Նա առաջին գրողն էր նաև

այն տեսակետից, վոր նկատեց նոր ձևավորվող կապիտալիստական հասարակության հակասությունները, բայց չկարողացավ և չէր կարող այդ եպոխայում յելք գտնել այդ հակասություններից։

Բոկաչիոյի թողած գրական ժառանգության մեջ համաշխարհային հռչակ են ստացել հատկապես նրա յերկու գործերը—«Ֆիամետա» և «Դեկամերոն»։

«Ֆիամետա» Արևմտյան Յիւրոպայի գրականության պատմության մեջ առաջին ռեալիստական—հոգեբանական վեպն է։ Այս գործի մեջ գրականության հետաքրքրության առանցքը վերջնականապես դառնում է ռեալ մարդկային կյանքը, ինքը մարդը և նրան շրջապատող պատմական իրականությունը։ Բոկաչիոյին չեյին հետաքրքրում այն յերեւոյթները, վորոնք կապ չունեն մարդկային կյանքի հետ։

Սակայն Բոկաչիոյի գլուխ գործոցը նրա «Դեկամերոնն» է։

Իր գործի ներածության մեջ Բոկաչիոն պատմում է, վոր Ֆլորենտացի 7 յերիտասարդ աղջիկ և յերեք յերիտասարդ տղամարդ Ֆլորենցիայի հալտնի ժանտախտի ժամանակ (1348) վորոշում են հեռանալ քաղաքից մի ավելի ապահով շրջան։ Այնտեղ նրանք մնում են տասն ու (դեկամերոն) և վորպեսզի ժամանակը տխուր և միորինակ չանցնի, նրանցից ամեն մեկը որը մի պատմվածք և պատմում։ Այսպիսով, ամեն մեկը պատմում է տասը պատմվածք և բոլոր պատմվածքների գումարը դառնում է հարյուր։ «Դեկամերոնը» բաժանված է տասը որովա (մասի), ամեն մի մասում զետեղված է տասը պատմվածք։ Ամեն մի տասը պատմվածք ներքին բովանդակությամբ կազմում է մի ամբողջություն, բայց միաժամանակ ամեն մի պատմվածք հանդիսանում է կատարելապես ինքնուրույն գործ։ Նույն սկզբունքով է կառուցված նաև ամբողջ «Դեկամերոնը»։ Բոլոր հարյուր նովելները հանդես են գալիս վորպես մի կուռ ամբողջություն, բայց միաժամանակ ամեն մի նովելը կազմում է ընդհանուր շղթայի մի ինքնուրույն ողակը։

«Դեկամերոն»-ի մեջ Բոկաչիոն շոշափում է բազմաթիվ թեմաներ ու պրոբլեմներ։ Նրա ամենահիմնական թեմաներից մեկը կղերա-ֆեոդալական աշխարհայացքի, կաթոլիկական յեկեղեցու և հոգևորականության քննադատությունն է։ Այս տեսակետից Բոկաչիոյի ամենալավագույն գործերից մեկը վեցերորդ որովա տասներորդ պատմվածքն է—«Մասունքներ»։

Այս պատմվածքը մի ջախջախիչ քննադատութիւնն է ուղղված հոգեորականութեան դեմ: Բոկաչիոյի հանդես բերած վանականը՝ յեղբայր Չիպուլլան մի կատարյալ շարլատան է, վոր ուր ցերեկով խաբում է գյուղացիներին, ոգտադործելով նրանց նախապաշարմունքները և գյուրահավատութիւնը: Բոկաչիոն այստեղ մերկացնում է հոգեորականութեան պորտաբույծ կյանքը, թե ինչպես նրանք ապրում են ժողովրդի հաշվին: Չիպուլլայի Չերտալդո գնալու նպատակը պարզ է նշված, նա տարին մեկ անգամ գնում էր այնտեղ հավաքելու այն գանձանակը, վորը նրան տալիս էին «տխմար մարդիկ», ինչպես ասված է պատմվածքի մեջ: Յեւ ահա այդ գանձանակը հավաքելու համար Չիպուլլան վոչ մի միջոցի առաջ կանգ չի առնում: Բայց միայն Չիպուլլան չէր այդպես: Այդպես էր վորջ հոգեւորականութիւնը և Բոկաչիոն ի դեմս Չիպուլլայի մերկացնում է իր ժամանակվա հոգեորականութեանը՝ ցույց տալով թե ինչպես կրոնը այդ պորտաբույծ դասի ձեռքին մի հզոր զենք էր ժողովրդի ամենավերջին ունեցվածքը կողոպտելու գործում: Այդ իրական պատկերը տալով Բոկաչիոն սակայն դեմ չէր վոչ կրոնին և վոչ էլ յեկեղեցւոյն: Նա հոգեորականութեանը քննադատում էր նրանց ուղղելու նպատակով, նա պայքարում էր հոգեորականութեան «թեոքրոններին» դեմ և աշխատում էր վերացնել այդ թերութիւնները: Բայց դուրս յեկավ այնպես, վոր յեթե յեկեղեցին և հոգեորականութիւնը վերացնելին Բոկաչիոյի նշած «թերութիւնները», ապա նրանք պետք է դադարէին գոյութիւն ունենալուց, վորովհետև դրանք այնպիսի «թերութիւն» էր» ելին, վորոնք կազմում էին յեկեղեցու և հոգեորականութեան էությունը, առանց վորի նրանք չէին կարող գոյութիւն ունենալ:

Այսպիսով Բոկաչիոյի այս նովիլան չնայած գրված է հոգեորականութեանը ուղղելու նպատակով, բայց նա որեւէ վորէն ուղղված է վոչջ հոգեորականութեան դեմ և նովիլայի մեջ հանդես բերած փաստերից ինքնին ընտրւած է յեկեղեցու և հոգեորականութեան բացասելու անհրաժեշտութիւնը—մի բան, վոր չնկատեց և չէր կարող նկատել ինքը՝ Բոկաչիոն:

Չնայած Բոկաչիոն իր քաղաքական հայացքներով կապված էր բուրժուազիայի հետ և բաժանում էր այդ դասակարգի սոցիալական նախապաշարումները, բայց նա առաջադրեց պրոբլեմներ, վորոնք ավելի լայն և ավելի մաքուր հորիզոններ ու-

նեյին քան թե բուրժուազիայի դասակարգային պրակտիկան: Այդ պատճառով էլ Բոկաչիոն չի կորցրել իր հետաքրքրութիւնը և խոշոր արժեքը մեզ համար: Բոկաչիոյի թողած պրական ժառանգութիւնը կարող էր գնահատվել և ամենալայն մասսաների իրական սեփականութիւնը դառնալ միայն և միայն Լենինի և Ստալինի ղեկավարութեամբ կառուցված խորհրդային կարգերում:

Հ. Մամիկոնյան

Դուք գուցե լսել եք, վոր Չերտալդոն¹ Ելսալի հովտում մի փոքր քաղաք է և գտնվում է մեր շրջանում: Թեև փոքր է, բայց լերբեմն լեղել է ազնվական ու բարեկեցիկ մարդկանց բնակավայրը: Յեվ վորովհետև այդ տեղ լավ ոգուտ կար՝ դրա համար Սան Անտոնիոյի միաբանության անդամներից մեկը, լեղբայր Չիպոլլա անունով, վաղուց սովորություն ունեւր տարին մեկ անգամ գնալ ալնտեղ և հավաքել ալն գանձանակը, վորը տալիս էին տխմար մարդիկ: Նրան լավ էլին ընդունում վոչ ալնքան բարեպաշտությունից մղված, ինչքան նրա անվան² համար, վորովհետև այդ վայրը հայտնի է իր լավորակ սոխով վողջ Տոսկանիայում: Այս լեղբայր Չիպոլլան փոքր մարմնով, շիկահեր, զվարթադեմ և շատ սատանա մարդ էր: Նա թեև վոչ մի կրթություն չուներ, բայց ալնքան գեղեցիկ ու ճարտար խոսող էր, վոր նրան չճանաչող մարդիկ վոչ միայն լավ հոետորի տեղ կընդունելին նրան, ալլ նաև կկարծեին թե Կիկերոնն³ է կամ Կվինտիլիանը⁴: Նա քաղաքի բոլոր բնակիչներին

¹ Չերտալդո ավանը գտնվում է Միջին Իտալիայի Տոսկանիա նահանգում, վորի մայրաքաղաքը Ֆլորենցիան է: Այս ավանում է և ծնվել ու մեռել «Իեկամերոն»-ի հեղինակը՝ Ջովաննի Բոկաչիոն:

² Չիպոլլա իտալերեն նշանակում է սոխ:

³ Կիկերոնը հին Հռոմի ամենաճարտասան հոետորն է: Ապրել է մեզանից 2000 տարի առաջ: Նրանից մնացած ճառերը «Ֆիլիպիկներ»-ը, «Կատիլինյանք» և այլն համարվում են լատին պերճախոսության ամենաբարձր նմուշներ:

⁴ Կվինտիլիանը ապրել է Կիկերոնից մեկ դար հետո, նույնպես լատին հոետոր է: Իր «Արվեստ հոետորական»-ի մեջ

կամ կնքնահայրն եր, կամ բարեկամը, և կամ թե գաղտնապահը:

Մի անգամ ըստ իր սովորութեան, ոգոստոս ամսին նա լեկել եր ա դ գլուղը. կիրակի՝ որ, չերը շրջակա գլուղերից բազմաթիվ տղամարդիկ և կանալք հավաքվել ելին ծխական լեկեղեցին պատարագը լսելու՝ լեղբայր Չիպուլյան հենց վոր նկատեց թե ժամը հարմար ե, առաջացավ դեպի ժողովուրդն ու ասաց. «Պարոններ և տիկիններ, ինչպես ձեզ լայտնի չե, դուք սովորութիւն ունեք ամեն տարի սուրբ Անտոնի աղքատներին ձեր հացատիկիդ ու խոտից բաժին հանել, վոմանք շատ, վոմանք քիչ, նայած կարողութեան և բարեպատութեան, վորպեսզի լերանելի սուրբ Անտոնը պահպանի ձեր լեզները, եշերը, խոզերը և գառները: Բացի դրանից, դուք սովորութիւն ունեք վճարելու, մանավանդ ձեզանից նրանք, ովքեր անդամագրված են մեր լեղբայրութեան, այն փոքրիկ տուրքը վորը վճարվում ե տարին մեկ անգամ: Այդ նվիրատվութիւնները հավաքելու համար ե, վոր ինձ ուղարկել ե իմ մեծավորը, այսինքն մեր արբանյուրը: Ուստի, աստուծո որհնութեամբ, չերը իններորդ ժամագանգը լսեք՝ կգաք այստեղ, լեկեղեցուց դուրս, վորտեղ ըստ սովորութեան քարոզ կկարդամ և դուք ել կհամբուրեք խաչը: Դեռ ավելին, քանի վոր չես ձեզ ճանաչում եմ վորպես սուրբ Անտոնին խիստ հարգողներ, ապա վորպես հատուկ շնորհ՝ ցուց կտամ ձեզ մի չափազանց սուրբ ու գեղեցիկ մասունք, վոր ինքս ամձամբ բերել եմ անդրծովա սուրբ լերկրից¹: Դա Գաբրիել հրեշտակի փետուրներից մեկն ե, վոր մնացել ե սուրբ կույս

պայքարել ե նրանց դեմ, ովքեր ուզում եյին ճարտասանութիւնը վերածել իրավախորհրդատույի և փաստաշանի արհեստի:

¹ Քրիստոնյաները նաև սուրբ լերկիր են անվանում Պաղեստինը, վորովհետև այնտեղ ըստ առասպելի, ապրել, քարոզել և խաչվել ե Քրիստոսը:

Մարիամի¹ սենյակում, չերը լեկել եր նրա մոտ նազարեթ քաղաքը ավետման համար»:

Այս խոսքերն ասելուց հետո նա լոեց և վերադարձավ իր պատարագը մատուցելու:

Յերը լեղբայր Չիպուլյան ճառում եր այսպես, լեկեղեցում, բազմաթիվ ներկաների մեջ կային լերկու խիստ խորամանկ լերիտասարդներ. մեկի անունը Զոպաննի դել Բրագոնիերա, մյուսինը՝ Բոջո Պիցցինի: Նրանք իրար մեջ լեղբայր Չիպուլյայի մասունքների վրա բավական ծիծաղելուց հետո թեև շրա բարեկամներից ու ընկերութիւնից եյին, այնուամենայնիվ մտածեցին մի խաղ խաղալ այդ փետրի գլխին: Տեղեկանալով, վոր լեղբայր Չիպուլյան այդ առավոտը պետք ե նախաճաշեր դրչակում իր բարեկամներից մեկի հետ՝ հենց վոր իմացան թե նա սեղան ե նստել, իջան փողոց ու գնացին այն պանդոկը, վորտեղ իջևանել եր լեղբայր Չիպուլյան, բաց նախորոք պայմանավորվեցին, վոր Բոջո Պիցցինին խոսակցութեան պիտի բռնվեր Չիպուլյայի ծառայի հետ, իսկ Զոպաննին նրա իրերի մեջ պիտի փնտռեր փետուրն ու վերցնեք, վորպեսզի տեսներ, թե լեղբայր Չիպուլյան ինչ եր ասելու ժողովրդին այդ մասին:

Յեղբայր Չիպուլյան մի ծառա ունեք, վորին վոմանք անվանում եյին Գուչո Բալենա (կետ ձուկ), վոմանք Գուչո Իմբրատա (կեղտոտութիւն) և վոմանք ել Գուչո Պորկո (խոզ): Այդ ծառան այնքան տգեղ եր, վոր Լիպո Տոպսն² նրա նմանը բոլորովին չի նկարել: Յեղբայր Չիպուլյան հաճախ եր շրջանում ծաղրում նրան և ասում. «Իմ ծառան ինն այնպիսի հատկութիւններ ունի, վոր

¹ Ըստ քրիստոնեյական հավատի Գաբրիել հրեշտակապետը այցելեց կույս Մարիամին նազարեթ քաղաքում և ավետեց նրան, վոր ունենալու չե մի վորդի՝ Հիսուսը:

² Նկարչի անունը:

յեթե դրանցից մեկնու մեկը ունենալին Սողոմոնը¹, Արիստոտելը² կամ Սենեկան³ բավական եր փչացնելու նրանց ամբողջ առաքինությունը, խելքն ու սրբությունը: Ուրեմն պատկերացրեք թե ինչ մարդ ե նա, քանի վոր ինն այսպիսի հատկություններ ունենալով՝ վոչ առաքինություն ունի, վոչ խելք և վոչ ել սրբություն: Յեւ վորովհետև հարցնում ելին, թե վորոնք են այդ ինն հատկությունները՝ Չիպուլլան ել վոտանավորով այսպես եր ասում.

«Ծուլ ե, կեղտոտ ու ստախոս,
Անփուլթ, անհնազանդ ու չարախոս,
Անրոգ, անմիտ ու անբարոս»:

Բացի սրանցից, նա այլ թերություններ ել ունի, վոր ավելի լավ ե չասել: Իսկ ամենածիծաղելին այն ե,

¹ Հրեաստանի թագավոր, ապրել ե մեղնից 3000 տարի առաջ. վորդին ե Դավիթ թագավորի (կամ մարգարեյի): Նրա պալատի ճոխությունը ի հաշիվ աշխատավորների շահագործման՝ հաճախ ապստամբություններ ե առաջացրել: Արևելյան ժողովուրդները տվել են նրան իմաստուն մակդիրը:

² Հին Հունաստանի մեծագույն մտածողներից ու գիտնականներից մեկը, Յեղել ե նշանավոր փիլիսոփա Պլատոնի աշակերտը և հիմնել ե Աթենքում մի փիլիսոփայական դպրոց: Միջին դարերում ունեցել ե բացառիկ հեղինակություն: Նրա գլխավոր գործերից են «Եթիկա», «Անալիտիկա», «Մետաֆիզիկա», «Պոետիկա», «Պոլիտիկա», «Մետեորոլոգիկա» և այլն: Ապրել ե մեղնից մոտ 2400 տարի առաջ:

³ Հռոմեացի ստոիկ փիլիսոփա: Ծնվել ե Սպանիայում մեղանից 1935 տարի առաջ: Ապրել ու գործել ե Հռոմում. յեղել ե Ներոն կայսրի դաստիարակը: Մեղադրվեց Ներոնին սպանելու մտադրություն ունենալու համար, դատապարտվեց մահվան և ինքնասպան լելով 68 տ. հասակում: Բացի դիալոգներից, տրակատաններից և նամակներից, վորոնց վոճը սեղմ ե և ուժեղ, գրել ե մի քանի վողբերգություններ, բայց իր հռչակը ձեռք ե բերել առաջինների համար:

վոր ամենուրեք ուզում ե ամուսնանալ և բնակարան վարձել: Յեւ վորովհետև լերկար, սև ու փալլուն մորուս ունի, վոր նրա կարծիքով խիստ գեղեցիկ ու դուրեկան ե, ապա նա լերկակալում ե, վոր իրեն տեսնող բոլոր կանայք սիրահարվում են իրեն և յեթե թողնեն կվազի նրանց լետևից գոտին կորցնելու աստիճան: Ճիշտ ե, վոր ինձ ոգնում ե, դրա համար ել չկա վորևե մարդ, վոր ինչքան ել թագուն բան ասի ինձ՝ նա չուզենա դրա բաժինն ստանալ: Իսկ յեթե պատահում ե, վոր մի բան են պահանջում ինձնից, նա այնքան ե վախենում, վոր յես չկարողանամ պատասխանել, ուստի ինքն ե պատասխանում՝ այո կամ վոչ, նայած թե վորն ե հարմար նկատում»:

Յեղբայր Չիպուլլան թողնելով նրան պանդուկում՝ պատվիրել եր լավ հսկել իր իրերին և թույլ չտալ, վոր վորևե մեկը ձեռք տա դրանց, մանավանդ պարկերին, վորովհետև դրանց մեջ ելին սուրբ բաները:

Բայց Գոչո Իմբրատան շատ ավելի ցանկանում եր մնալ խոհանոցում, քան թե սոխակը կանաչ ճյուղի վրա, մանավանդ յերբ իմանում եր, վոր վորևե աղախին կար այդտեղ: Այդ ուր պանդուկի խոհանոցում տեսել եր մի ճարպոտ ու չաղ, փոքրիկ, տձև ու տգեղ, աղբի կողովները նմանվող գույզ ստինքներով, քրտնաթաթախ, ձենճոտ ու ծխաբուլբուլ աղջիկ, ուստի թողեց յեղբայր Չիպուլլայի սենյակն ու իրերն անտեր և լեշի վրա հարձակվող անգղի նման գնաց խոհանոց:

Թեև ոգոստոս ամիսն եր, բայց և այնպես նա նրստեց կրակի մոտ և սկսեց խոսակցության բռնվել այդ տգեղ աղջկա հետ, վորի անունը Նուտա յեր, և ասաց, վոր ինքն ազնվական ե, փոխարինաբար¹, հազարավոր վոսկիններ ունեւ և կարող եր ուրիշ շատ հրաշալի բաներ ել ասել:

¹ Հայտնի յե, վոր փոխարինաբար կամ լիադրությամբ կարելի յե կատարել վորևե մատչելի աշխատանք, բայց չի կարելի

Յեզ ուշադրութիւն չդարձնելով գլխին դրած կընգտուիր, վորի վրայի ճարպի հաստ շերտը բաժական եր Ալտոպաշոյի կաթսայի ճաշը պատրաստելու համար ել, և իր պատառոտած, կարկատած բաճկոնին, վորի ոճիքի շուրջն ու թևատակերը քրտինքով ծծված ելին և կազմում ելին ալիսի նաշխեր, վոր վոչ մի թրքական կամ հնդկական գորգի վրա չի կարելի գտնել: Գուշոն չնալած բոլորովին ծոված կոշիկներին ու քրքրված գուլպաներին՝ ալիս եր խոսում, կարծես իշխան Կաստիլիոնը լիներ, ասելով, թե ուզում ե գեղեցիկ շորեր տալ նրան, բարելավել նրա դրութիւնը, ազատել նրան ուրիշներին ծառայելու ալ ստոր վիճակից, և առանց մեծ հարստութիւն ունենալու՝ կարող ե լավագուշն դրութեան հասնելու հոլս տալ, և ուրիշ շատ աղաքիս բաներ: Ու թեև ալս բոլորը շատ սիրալիր շեշտով ասաց, բայց դրանք վերածվեցին քամու, ինչպես նրա գեղեցիկ ձեռնարկների մեծ մասը և հանգան վոչնչի:

Այսպիսով լերկու լերիտասարդները Գուշո Պորկոլին գտան Նուտայով զբաղված և չափազանց ուրախանալով ալս պատահութիւնից, վորով իրենց ջանքի կեսը վերանում եր և ուրիշ արգելքի չհանդիպելով՝ մտան լեղբայր Չիպոլլայի սենյակը: Սենյակը բաց եր և առաջին բանը, վոր նրանց աչքին կապվ՝ փետուրը պարունակող պարկն եր: Պարկը բաց արին և բազմաթիվ սնդուսներով փաթաթված մի փոքրիկ արկղիկ գտան, վորտեղ մեկ հատ թութակի պոչի փետուր կար: Իրանք իսկույն լենթադրեցին, թե դա ալս փետուրն եր. վոր վանականը խոստացել եր Չերտալոուի բնակիչներին ցուց տալ: Յեզ խկապես, ալս տարում նա հեշտութեամբ կարող եր խաբել

փոխարինաբար ուրիշի հանձնել վորեւ սոցիալական դրութիւն: Հեղինակն այստեղ հեզնում ե Բուշոյին:

Նրանց, վորովհետև Յեզիպտոսի պեւձանքի առարկաները՝ դեռ շատ քիչ ելին Տոսկանիա թափանցել, ինչպես դրանից հետո լեն փոխադրվել ի մեծ վնաս Իտալիայի: Յեզ լեթե ալս առարկաներն արդեն ճանաչվում ելին վորոշ լերկիւններում, ապա ալս գավառի բնակիչները վոչինչ չգիտեցին դրանց մասին և վոչ միայն թութակ չեյի տեսել, ալս չեյին կարող հիշել. վոր լերքեւ տեւ եր ալս մասին: Այսպիսով լերիտասարդները խիստ ուրախացան փետուրը գտնելու համար, վերջին ալս և արկղիկը դատարկ չթողնելու համար սենյակի անկուռում ածուխ տեսնելով ածեցին արկղիկի մեջ, փակեցին ալս և աւեն բան դրին ալիս, ինչպես գտել ելին սենյակը մտնելիս: Ապա առանց նկատվելու, վերջին փետուրն ու դուրս գնացին՝ սպասելու թե ինչ պիտի ասեր լեղբայր Չիպոլլայն փետուրի տեղ ածուխ գտնելով:

Յեզիպտոս գտնվող միամիտ մարդիկ ու կանայք լըսելով, վոր իններորդ ժամու զանգից հետո պետք ե Գարբիել հրեշտակի փետուրը տեսնեն՝ պատարագից անմիջապես հետո տուն վերադարձան և ալս լուրն իրար հաղորդեցին. հարեանը հարեանին, խնամին խնամուն: Ապա շտապով ճաշելուց հետո մարդկանց ու կանանց մի ալիսի բազմութիւն վաղեց դղյակը, վոր հազիվ կարողացան տեղ գտնել և մեծ համբերութեամբ սպասեցին փետուրը տեսնելուն:

Յեզբայր Չիպոլլայն մի լավ ճաշելուց ու մի քիչ քնելուց հետո, իններորդ ժամու զանգից մեկ րոպե անց վեր կացավ ու տեսնելով փետուրը ղիտելու համար հավաք-

¹ Յեզիպտոսի պերճանքները ասելով հեղինակն ակնարկում ե արեւադարձային թռչունների գուշնդգուշն փետուրները, վոր ալս ժամանակներից սկսած մտան Յեզիպտոս, վորպես կանանց ու տղամարդկանց գլխանոցների զարդ: Յեզիպտոսն ալս ժամանակ Աֆրիկայի ծանոթ մասի ամենահայտնի յերկիրն եր և համարժեք եր Աֆրիկա բառին:

ված այդ բազմութիւնը՝ մարդ ուղարկեց Գուշո Իմբրատային ասելու վոր բերեր զանգակիկներն ու պարկը: Գուշոն մեծ ցավով բաժանվելով խոհանոցից ու Նուտայի շրջագետից՝ պահանջած իրերն առնելով գնաց լեկեղեցիին: Յերբ շնչասպառ աչտեղ հասավ (վորովհետեւ խմած ահագին քանակութեամբ ջրից փորն ուռել էր) լեղբայր Ջիպուլայի կարգադրութեամբ գնաց դեպի լեկեղեցու դուռը և սկսեց ամբողջ ուժով զանգերը հնչեցնել:

Յերբ ամբողջ ժողովուրդը հավաքվեց, լեղբայր Ջիպուլան առանց նկատելու, վոր իր իրերին ձեռք են տվել՝ սկսեց պատարագը և ի հիմնավորում իր պնդումների՝ շատ յերկար խոսեց: Իսկ յերբ Գաբրիել հրեշտակի փետուրը ցուց տալու պահը լեկավ, մեծ հանդիսավորութեամբ խոստովանանքը կատարեց, յերկու ջահ վառել տվեց, յերկուղածութեամբ արձակեց արկղիկի սնդուսները, հանեց վեղարը, դուրս բերեց արկղիկը ու բաց արեց՝ մի քանի խոսք ասելու ի փառաբանութիւն Գաբրիել հրեշտակի և նրա մասունքի: Տեսնելով արկղիկն ածուխով լցված՝ նա վոչ մի կասկած չտարավ Գուշո Բալենայի վրա, վորովհետեւ գիտեր, վոր նա անընդունակ է այդպիսի խաղ խաղալու, և վոչ ել անիծեց նրան, վոր լավ չէր պահպանել և այդպիսով ուրիշներին հնարավորութիւն եր տվել այդ բանն անելու: Նա խիստ կամացուկ ինքն իրեն հայհոյեց, վոր մասունքների պաշտպանութիւնը նրան եր վստահել, քանի վոր գիտեր նրա անփութութիւնը, անհնազանդութիւնը, ծուլութիւնն ու հիշողութիւնից զուրկ լինելը: Բայց և այնպէս առանց դեմքն ալալելու՝ աչքերն ու ձեռքերը յերկինք բարձրացնելով, ասաց ամենքին լսելի ձայնով. «Ո՛վ աստված, թող քո զորութիւնը հավիտյան փառաբանած լինի»: Ապա փակելով արկղիկը և դառնալով դեպի ժողովուրդն՝ ասաց.

«Պարոնայք և տիկնայք, դուք պետք ե իմանաք, վոր

յերբ լեւ բոլորովին յերիտասարդ ելի, իմ մեծավորն ինձ ուղարկեց այն յերկրները, վորտեղ արեւն ե ծագում և հրամայեց ինչ գնով ել լինի փնտռել ու գտնել Պորչելլանայի (խոճկորների) մենաշնորհները, վորոնք կնքելը թեւ դժվար չէ, բայց ուրիշներին ավելի ոգտակար ե, քան մեզ¹: Դրա համար ել ճանապարհ ընկնելով՝ մեկնեցի Վենետիկից հասա հունների քաղաքը. այդտեղից ել Գարբի թագավորութեան և Բալկատայի վրայով հասա Պարիոն, ապա խիստ ծառավելով՝ մի քանի ժամանակ հետո հասա Սարգինիա²: Բայց ինչու լեւ պատմում այս բոլոր յերկրների մասին, վորտեղ փնտռել եմ: Սուրբ Գեվորգի նեղուցն անցնելով՝ հասա Տրուֆիա և Բուֆիա (Պաբեստան և Փչոցստան), մի խիստ բազմամարդ աշխարհ, այդտեղից ել հասա Ստաստան, վորտեղ հանդիպեցի մեր լեղբայրներից շատերին, վորոնք բոլորն ել փախչում ելին այդ յերկրի դժվարութիւններից և խիստ քիչ մտահոգվելով ուրիշների քաջած նեղութիւնների մասին՝ հետապնդում ելին սոսկ իրենց ոգուտը և ծախում ելին միմիայն անդրոշմ փողեր: Այդտեղից ել հասա Աբրուցների յերկիրը, վորտեղ տղամարդիկ ու կանայք փախտե կոշիկներով են քալում լեռներում և խոզերին հազցնում են իրենց իսկ աղիքները: Դրանից քիչ հեռու, տեսա թե

¹ Այս «կնքված մենաշնորհներ» արտահայտութեամբ հեղինակը հաւանաբար ալեհարկում ե միջին դարերում կաթոլիկ լեկեղեցու վաճառած մեղքի թողութեան թղթերը — ինդուլգենցիաները կամ ուրիշ՝ սնոտիապաշտութիւնից ոգտվելու միջոցները:

² Մեծ կղզի լե Միջերկրականում, Կորսիկայի մոտ: Բայց Վենետիկն ու Սարգինիան խիստ հակադիր կետեր են, իսկ Ջիպուլան նկատի առնելով ժողովրդի տգիտութիւնը և ինքն ել տգետ լինելով, թվում ե մի շարք աշխարհագրական քիչ թե շատ հեռու վայրեր, վորից հետո սկսում ե անհեթեթ բաներ ասել, ինչպէս յերևում ե հետագա ամբողջ պարբերութիւնից:

ինչպես մարդիկ հացը տանում ելին ձեռնափայտերի վրա, իսկ գինին տոպրակների մեջ: Այս լերկրներից հետո հասա Բաքուի լեռներին, վորտեղ բոլոր ջրերը ներքև են վազում և շատ չանցած այնքան առաջ գնացի, վոր հասա Պաստինակյան Հնդկաստան, վորտեղ, լերդվում եմ իմ հագած զգեստով¹, տեսա թե ինչպես ոձերը թռչում են— անհավատալի բան բոլոր նրանց համար՝ ովքեր չեն տեսել: Բաց այս բոլորի մասին ինձ սուտ չի հանի Մադիո դել Սալոն, մի մեծ վաճառական, վորին լես հանդիպեցի այնտեղ և վորն զբաղված եր ընկուլզ ջարդելով և կը-ճեպները մանրածախ վաճառելով: Բայց չկարողանալով փնտռածս գտնել և նվառի առնելով, վոր դրանից դենը ծովով են գնում², լես ել ստիպված լետ դարձա ու հասա այն սուրբ տեղերը, վորտեղ ամառը թարմ հացը ծախվում է չորս դինարի, իսկ տաք հացը ձրի լես: Այդ տեղ հանդիպեցի գերազատիվ հայր Մի պառսապիւր ինձին՝ Յերուսաղեմի արժանավորագույն պատրիարքին, վորն ի հարգանք իմ հագած սուրբ Անտոնի կարգի զգեստի, ցանկացավ, վոր տեսնեմ իր առջևը դարսված բոլոր մասունքները: Այնքան շատ ելին դրանք վոր լես չեյի ցանկանա ձեզ թվել, վորովհետև մի քանի հազար հատ համբերուց հետո ել չեմ վերջացնի: Բայց վորպեսզի ձեզ անմը-խիթար չթողնեմ, ապա դրանցից մի քանիսի մասին կը-խոսեմ: Նախ և առաջ ցույց տվեց սուրբ հոգու մի մատը այնքան լրիվ ու առողջ, ինչքան առաջ ել չեր լեղել, ապա սերովբեյի դուռնը, վոր յերևաց սուրբ Փրանցիսկոյին,

¹ Զիպուլյան լինելով կրոնավոր, իր հագուստը (սքեմը) համարում եր նվիրական ըստ լեկեղիցական կանոնադրության:

² Զհաշվելով Զիպուլյայի թված չեղյալ յերկրները, ընդունելով նույնիսկ իրական յերկրները՝ մինչև այդ վայրը հասնելը պետք է անցնել բազմաթիվ ծովերից: Մինչդեռ Զիպուլյան մինչև Հնդկաստան հասնելն իրը թե ծովի չի հանդիպել:

քերովբեների¹ յեղունգներից մեկը, կաթոլիկական սուրբ հավատքի հագուստները, մոգերին արևելյան կողմը յերեվ-ցած աստղի մի քանի ճաճանչները, մի սրվակ՝ լի սուրբ Միքայելի քրտինքով՝ լերը նա կռվում եր սատանայի հետ, սուրբ Ղազարի կղակը և ուրիշ շատ բաներ: Յեվ վորովհետև լես ել վեհանձնաբար նվիրեցի նրան Մոնտե-Մորելլուի ռամկերենը և Կապրիցիոյից մի քանի գլուխ, վոր նա վաղուց փնտռում եր, նա ինձ բաժին հանեց այդ մասունքներից—սուրբ խաչի ատամներից մեկը, Մո-ղոմոնի տաճարի զանգերի ղողանջներից պարունակող մի սրվակ, Գաբրիել հրեշտակի փետուրը, վորի մասին պատմեցի ձեզ, սուրբ Գերարդ դա վիլա Մագնայի մի փայտե կոշիկը, վոր վերջերս տվել եմ Ֆլորենցիայի Գերարդ դա Բոնսին, վոր մեծ յերկրորդածուլթուն է տածում դեպի նա:

Պատրիարքը տվեց նաև այն ածուխից, վորով խորովեց յերանելի նահատակ սուրբ Լավրենտիոսը: Այդ բոլոր բաները լես բարեպաշտորեն ինձ հետ եմ բերել: Ծիշտն ասած, թեև իմ մեծավորը վոչ մի ժամանակ թույլ չի տվել, վոր ցույց տամ դրանք, մինչև վոր ինքը չհամոզվի, վոր դրանք իսկականներն են, բայց այսոր նրանց կատարած հրաշքները տեսնելով և պատրիարքից նամակներ ստանալով, մեծավորս միամտվել է և թույլ տվել, վոր ցույց տամ, բայց լես վախենալով ուրիշներին վստահելուց՝ շարունակ մոտս եմ պահում դրանք: Ծիշտե նաև, վոր ինձ մոտ մի արկղիկի մեջ պահում եմ Գաբրիել հրեշտակի փետուրը, վորպեսզի ամենևին չփչանա, իսկ մի ուրիշ արկղիկի մեջ այն ածուխը, վորի վրա խորովվեց սուրբ Լավրենտիոսը: Բայց այդ յերկու արկղիկներն այն-

¹ Սերովբեներն ու քերովբեները, ըստ քրիստոնեյական հավատի, հրեշտակների հատուկ դնդեր են, այսպես ասած, յերկնային իշխանության բանակի հրամանատարական կազմն են:

քան նման են իրար, վոր հաճախ մեկի փոխարեն մյուսն
եմ վերցնում, ինչ վոր հիմա ել ե պատահել, այնպես
վոր, կարծելով թե այստեղ բերածս փետուր պարունակած
արկղիկն ե, բերել եմ այն, վորի մեջ ածուխն ե:

Յես չեմ կարծում, վոր դա մի պարզ սխալմունքի
հետևանք ե, ընդհակառակը, ինձ թվում ե վոր դա աս-
տուծո կամքովն ե արված և նա ինքն ե այս արկղիկը
դրել իմ ձեռքը վորովհետե, հիմա միայն հիշեցի, վոր
լերկու ու հետո սուրբ Լավրենտիոսի տոնն և: Յեմ քանի
վոր աստված ցանկանում ե, վոր նրա մարմինը վառող
ածուխը ձեզ ցույց տալով՝ վառեմ ձեր սրտերում այն
բարեպաշտութունը, վոր դուք պարտավոր եք տածել
նրան, ուստի նա ինձ վերցնել ե տվել վոչ թե փետուրը,
վոր ձեզ ցույց պիտի տալի՝ այլ լերաների ածուխ-
ները, վորոնք ներծծված են դեռ սուրբ Լավրենտիոսի
սրբազնագուշն մարմնի հոտով: Ուստի, որհնյալ վորդիք,
հանեցեք ձեր գլխարկները և լերկուղածորեն առաջացեք
տեսնելու դրանք: Բայց նախքան այդ, առեմ, վոր բոլոր
նրանք, վորոնց վրա այս ածուխով խաչի նշան արվի,
կարող են վողջ տարին ապրել, ապահովված լինելով, վոր
կրակը նրանց կաշեկիս անպայման կչքանա»:

Այսպես խոսելուց հետո լեյբայր Չիպուլյան մի որհ-
ներգ լերգեց ի փառաբանութուն սուրբ Լավրենտիոսի
ու բանալով արկղիկը ցույց տվեց ածուխը: Յերբ հիմար
ամբոխը լերկուղած հիացմամբ մի քանի րոպե դիտեց
դրանք, բոլորն ել մեծ փութկոտությամբ մոտեցան նրան
և սովորականից ավելի մեծ նվեր տալով՝ խնդրեցին, վոր
բարեհաճի խաչի նշանը դծել: Դրա համար ել լեյբայր
Չիպուլյան, վերցնելով ածուխը, սկսեց սպիտակ շապիկ-
ների, հագուստների և կանանց քողերի վրա վորքան կա-
րող եր խոշոր խաչեր դծել, պնդելով թե վորքան ածուխը
գործ ե ածվում խաչ դծելով, այնքան ել ավելանում ե
արկղիկում:

Այսպիսով իր համար մեծագուշն ոգուտ ապահովելով
և Չերտալդուի բոլոր բնակիչներին խաչագծելուց հետո՝
Չիպուլյան իր հնարամտությամբ մի լավ ծիծաղեց նրանց
վրա, ովքեր փետուրը գողանալով կարծել էին թե ծիծա-
ղում են նրա վրա: Այս վերջինները՝ Ջովաննին ու Բոջոն,
վոր ներկա էին քարոզին և լսեցին թե ինչպիսի լեղանա-
կով գործից դուրս չեկավ Չիպուլյան, շատ հեռվից սրկ-
սելով և շատ լերկար-բարակ խոսելով, այնքան ծիծա-
ղեցին, վոր շունչները հատավ: Յերբ բազմութունը ցրվեց,
նրանք գնացին Չիպուլյայի մոտ և խիստ շնորհալի ձևով
պատմելով իրենց արածը, վերադարձրին նրա փետուրը,
վոր հաջորդ տարին պակաս ոգուտ չավեց, ինչքան վոր
ածուխն եր տվել այդ ուր:

Գրավիտի լիազոր՝ Կ—4657. Հրատ. 4242, Պատվեր 1084, Տիրած 4000.
Թուղթ 62/94. Տպագրական 1½ մամ. Մեկ ժամուրում 38400 նիշ.
Հեղինակային 1½ ժամուր.

Պետհրատի տպարան, Յերեան, Լենինի փող. 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0310429

9112 60 4.

95

7922

ДЛЯ ВОССТАНОВЛЕНИЯ
МОЩНОСТИ
Гидро-АЭС СССР, Ермаков 1937 г.